Vijenac 189

Glazba

DVIJE HRVATSKE PREMIJERE MALE FLORAMYE — U SPLITU I ZAGREBU

Nek se dica divertiju

Mala Floramye u Splitu i Zagrebu probija se kroz prašumu viđenog i prepoznatog, ne doseže zamjetnu emotivnu temperaturu, ali zagrijava srca mladosti koja nisu opterećena nikakvim spekulacijama

Jedanaesta premijerna izvedba Tijardovićeve Male Floramye u Splitu početkom svibnja 2001. počela je u znaku opće radoznalosti i napeta iščekivanja. Najposlije, nije prošlo ni mjesec dana od treće premijerne izvedbe (uz dvije obnove) popularne operete u zagrebačkoj Komediji. Već na praizvedbi daleke 1926. Floramye je doživjela kolosalan uspjeh i više se ne skida s repertoara ne samo splitskog kazališta nego i zagrebačkoga HNK, odnosno kazališta na Kaptolu. Rodno mjesto Tijardovićeva hita jest Split, njegova povijesna pozornica vrijeme secesijske razbarušenosti, potom ratnih nevolja i poslijeratne slavljeničke parade koja kliče životu i napudranoj budućnosti. Tijardović, svestrani kazališni mag, nosi u sebi intimno i lirski sredinu u kojoj živi, iza njezine plastične fasade naslućuje stoljetnu povijesnu magmu, psihološki sadržaj kojim je prožeta, izmučeni unutarnji život i raskošnu vedrinu grada i dionizijski raspjevane obale. Fiksirati tajnu maloga, čudesnog svijeta, fiksirati je prije vala uniformiranosti koji će zbrisati sve bliske tragove, opsesija je poduzetnoga skladatelja. Razumljiva je komunikacija starih Splićana s djelom koje njihovoj anegdotskoj mladosti dodaje cvijeće, tople i lako pamtljive melodije postaju bliske svima koji nisu ravnodušni i koji spontano žele izraziti svoju kompliciranu dušu. U zaglušujućoj kakofoniji suvremenoga svijeta, idila barokne provincije sačuvana je kao spomenar nad kojim ronimo suze, bajka u koju bježimo omamljeni sudarima brojnih nesporazuma. Split serenada, roketa i baluna, šala i maškara, grad koji živi u uskim kaletama i trgovima kojima odjekuju smijeh i vesele doskočice, zagrnuo se nostalgijom i zauvijek nestao u idealiziranoj slici prošlosti, koja živi još samo u opereti. Čudesna mješavina sna i slutnje, vremena i nagovještaja, straha i ljubavi, čovjeka koji tajno kumunicira s podzemnim svijetom starih adresa i posebnom alkemijom doziva prošlost kao oslobođenje od noćnih mora današnjice.

Priklanjanje konvenciji

Nakon travanjske režije Ozrena Prohića u Komediji, još mlađi redatelj Ivan Leo Lemo uprizorio je Malu Floramye na pozornici HNK u Splitu. Iskusniji Prohić, koji je i u Splitu režirao nekoliko uspjelih opernih projekata, kao i operetni debitant Lemo, zajedno s dramaturzima Ladom Martinac i Tihomirom Jurkićem, našli su se pred opasnom zamkom. Treba li krenuti u potragu za izgubljenom prošlošću ili tragati za novim životom? Svaki put obvezuje kao poseban slučaj. Prošlost kao ljubomorno čuvana škrinja u kojoj je pohranjena naša sentimentalna ostavština ili suvremenost koja oslobođena pastoralnih ugođaja iziskuje čuvstvene i ine napore da se minuli život ispriča jezikom novoga generacijskog iskustva. Oba redatelja priklonila su se konvenciji, uvjereni da upravo na povijesnom tlu mogu iznijeti pobjedu ubrzanim ritmom

zbivanja, frivolnom atmosferom i odabranim solistima koji su trebali postići novu rezonancu. Razumije se, Lemov je zadatak u Splitu bio mnogo teži, ne samo zbog veličine ansambla i prostora, nego ponajprije zbog samih Splićana, koji svaku riječ znaju napamet. Zagrebačka Floramye uvijek se do sada mogla braniti od kritičara navodno spretnim prilagodbama i dimnim zastorima koji su skrivali stilske nekoherencije najčešće groteskne komike. S druge strane, nanosi zaborava nisu u Splitu takvi da bi se potisnulo sjećanje, a protagonisti velikih izvedbi prošlosti ugurali u ubožnicu za sentimentalne. Štoviše, omamljenost starim djelotvornija je od recentnih ponuda, govor prošlosti postaje duhovna terapija, minuli život platforma poezije. Suočen s izazovima koji su se odavno prometnuli u mit, Lemo traga za zašećerenim insertima u namjeri da dohvati život i ponudi maglovite ulomke prohujaloga doba. Više se ne živi u vremenu koje očarava maštom i autentičnošću, nego smo sretni ako možemo sklopiti oči ili zaviriti u tuđe prozore, ugrabiti dio snova u koje dolijećemo na Faustovu čarobnom plaštu. Raskorak između namjere i ostvarenja otkrio se u nizu nekoherentnosti, od čisto glumačkih do scenskih. Realistički pristup teško podnosi simbolistički dekor ili kostim, što je plošna zagrebačka predstava dijelom uspjela izbjeći. Istina, Lemo spretno izbjegava svaku ideološku konotaciju, dinamizira ritam predstave, korelacija slike i ideje dobro funkcionira, ali nizanje odabranih prizora ostaje bez potrebne emotivne temperature. Prevladala je površinska kozerska razina koja ne uspijeva odmaknuti od kazališne konvencije i estradne vrste karikiranja junaka. Dok se Prohićeva Floramye nerijetko zalijetala u groteskna izvitoperenja (u slučaju šjor Bepa, poručnika Testaltidesa i Misili-Bisili), Lemo je tragao za lirskim momentima i svojevrsnim brodvejskim planom. Tu se iznjedrila i možda najljepša scena predstave, iznenađujuće jednostavnosti i fine metaforike, susret Mirka i Floramye u dalekom Marseilleu, dodir leđima, razmjena cvijeta i bijeg u tamu bola. Odmičući se od klasične strogoće i poznatih shema, iskusni Prohić nudi niz maštovitih projekcija, od kojih se posebno svidjela živa trka po vrtu bolnice na kraju drugog čina ili gotovo filmska rješenja iz trećeg čina. Zrcalo u zagrebačkoj i splitskoj predstavi ponudilo je, unatoč određenim atraktivnim avanturama, samo tjelesni odslik jednog postojanja, nikakve slutnje i nagovještaje, podzemnih kanala koji bi dotaknuli mirisne perivoje i zaboravljena lica junaka staroga Splita. Nimalo slučajno, i tako dražesna rabota privlači mlade poklonike, koji u krletkama tjeskobe vole posegnuti za sentimentalnim restlovima konzervativnih predaka. Do neke nove Floramye koja će u nastavku progovoriti jeans-generaciji estetikom suvremenoga životnog stila, valja nam još pričekati.

Scenograf Vasko Lipovac u splitskoj izvedbi ponudio je jednostavna i funkcionalna rješenja, koja nisu bila lišena likovnih vrijednosti. Definiranost prostora i vremena, uz maksimalno otvaranje scene, najuvjerljivije je u prvom činu, donekle i u trećem s drvenim stablom iz prepoznatljive Lipovčeve skulptorske ikonografije, dok je vojna bolnica u drugom činu s golemim pokretnim stolcem ostala na razini monumentalne ukočenosti. Poseban šarm sceni davala je, ma koliko djelovala izdvojeno, pokretna maketa zvonika Sv. Duje, što se ne bi moglo kazati i za fotografski pano u prvom činu. Svjetlo Zorana Mihanovića, osim u dva slučaja, sigurno je podcrtavalo vizualni identitet, sjaj i nježnost scenske radnje. To se ne odnosi i na njegov dizajn rasvjete na zagrebačkoj predstavi (unatoč premijernim nezgodana sa strujom), gdje je scenograf Darko Petrović maksimalno reduciranim dekorom ostavio kostimografu da obogati vizualni dojam. Kao svojevrstan nadrealni i duhovit detalj, ma koliko puta eksploatiran, djelovala je mala maketa osvijetljenog broda koji nestaje na pozadini pozornice.

Kostimi Irene Sušac u Komediji prava su parada ukusa, mašte i dobre mjere. Raznovrsne maškare, bijelo-srebrni kostim Floramye ili (konačno) sjajni kostim Mirka praznik su za oči i srce. U splitskom slučaju Ruta Kneževićimala je složeniju zadaću i do realizacije probijala se korištenjem postojećim fundusom i novim kreacijama koje su uz fini balans toplih boja (zbor, scenska glazba, balet), ponekad akcentima dopirali do suprotnih efekata (bijela haljina Floramye s lentom, žute kape studenata, bijela vjenčanica Miss Eveline). Koreograf Valeri Miklin slijedio je u Splitu primjer nezaboravnoga Miljenka Štambuka, premda bismo poželjeli bogatiju plesnu sliku u drugom činu. Ksenija Zec u Zagrebu diskretnim pokretom dinamizirala je pojedine prizore, ali gužvom sestara bolničarki u drugom činu ne može se zamijeniti osmišljeniji pristup.

Romantičarska kantilena

Glazbena izvedba ipak je privukla najviše pozornosti, barem kada je Split u pitanju. Polemike i buka oko solističke podjele uloga poprimila je razmjere maloga rata. Za razliku od premijere u Komediji kojom prilikom dirigent Veseljko Barešić, uza sve nastojanje i muzikalnost, nije uspijevao ostvariti izbalansiranu i dotjeranu zvučnu sliku, splitska premijera pod ravnanjem Ive Lipanovića protekla je stilski jasno i pročišćeno. Orkestar HNK Split predvođen iskusnim dirigentom slijedio je glazbenu logiku skladatelja, budeći melankolične osjećaje na prohujalo vrijeme uz dodatne prilagodbe pjevačkim mogućnostima solista. Ritmička koordinacija sa Zborom i scenskom glazbom nikad ne smije popustiti, što se događalo na repriznim izvedbama na kojima se koncentracija i preciznost inače zvučnog zbora lako gubi.

Odmah valja naglasiti da je vrijeme legendarnih interpreta Male Floramye za nama i da mladi umjetnici mogu računati tek na osvajanje nove publike. To je splitska izvedba bjelodano pokazala. Od predviđene tri Floramye čuli smo Antonelu Malis i Mariju Bubić. Prva nedovoljno iskusna, ali muzikalna i glasa koji se tek treba osloboditi, ostvarila je decentnu i plahu ulogu, dok se Bubićeva bolje iskazala u prodornosti tona i suptilnosti igre. Tri su se Mirka borila za srce Floramye. Nikša Radovanović, Sveto Matošić-Komnenović i Špiro Boban. Prvi, zaokružen i lako pokretljiv tenore leggiero, osjetljive čujnosti i suspregnuta pokreta; drugi, sjajne dikcije, stilske dotjeranosti i razmahane igre; treći, iznenađujuće zvučna centra, ugodne pojave i pouzdane interpretacije (bez orkestralnih proba). Svima je otvoren put u usavršavanju vokalne tehnike da bi se postupno i oprezno povećavao i širio opseg glasa, osvajali tonovi visokog registra. Nisu slučajno u ulogama Floramye i Mirka nastupali mladodramski soprani i tenori, umjetnici velikog scenskog i pjevačkog iskustva. Tonči Banov, zborist i epizodist splitske opere, našao se u teškoj i nezahvalnoj ulozi šjor Bepa. Sugestivne igre i razmahana pokreta, Banov je uspijevao izmamiti smijeh i aplauze publike koja je stanovite vokalne i druge nedorečenosti zanemarivala pred likom koji obećava nove prodore. I od Vinka Maroevića (šjor Dane) i Trpimira Jurkića (šjor File) može se očekivati više, da i ne govorimo o još nedovoljno iskusnim prijateljima i prijateljicama glavnih junaka. Misili-Bisili u interpretaciji Marije Boga-Verdes već na repriznim izvedbama dobila je više na uvjerljivosti i vokalnoj ekspresiji, dok je u istoj ulozi Snježana Sinovčić postigla malo glumačko remek-djelo. Toliko duhovitosti, dopadljive burleske i maštovita zamaha rijetko se vidi u operetama. Slično bi se moglo kazati za Mirjanu Donadini (šjora Petronila), koja je bjelodano pokazala što može i zna stara škola. Reprize su donijele više slobode u nastupima solidnog Ilije Zovka (pukovnika Armanda), Franje Pavića (redara), Vicka Ivaniševića (šjor Felicijo) i Vedrana Šućura (američki mornar), dok je Elfriede Smodlaka (sestra bolničarka) potvrdila svoju pouzdanost.

Split kojega višje ni u literaturi i slikama, glazbi i arhitekturi živi kao u dubinama ljudskog života. Blijedo svjetlo operete poput praskozorja obasjava sudbine onih koji su se preselili u mit, koji nije zaborav i ništavilo. Mala Floramye u Splitu i Zagrebu probija se kroz prašumu viđenog i prepoznatog, ne doseže zamjetnu emotivnu temperaturu, ali zagrijava srca mladosti koja nisu opterećena nikakvim spekulacijama i predaju se bajci koja poput nadrealnih snova ulazi u naše umorne živote. Nek se dica divertiju, to barba Ivo poručuje svima onima koji su nekad i sami brali mirisno cvijeće i pjevali Da nije jubavi ne bi svita bilo.

Tonći Šitin